

Napisao je George Steiner više od dvadeset knjiga, a među njima su jedna dulja novela i tri zbirke kratkih priča. U njoj je zamislio poratni život nikoga drugog do Hitlera

George Steiner (1929. - 2020.), pisac, esejist, teoretičar i kritičar književnosti

“Volio bih da me pamte kao dobrog učitelja čitanja”

Redefinirao je “Zapadni kanon”, pri čemu se rukovodio etičkim razlozima i mišlju na šutnju milijunskih žrtava dvadesetoga stoljeća

PIŠE ŽELJKO IVANJEK
FOTO GETTY IMAGES

Proteklog ponedjeljka umro je pisac, književni kritičar, povjesničar i esejist George Steiner (rođen 23. travnja 1929. u Parizu). Umro je u Cambridgeu, u Velikoj Britaniji, u jednom od sveučilišnih velegradova angloameričkog duha i podneblja, u kojima je proveo kreativne godine, kao student, profesor i zatim kao autor knjiga što su oblikovale humanističku inteligenciju, dok je takva još postojala.

Steiner je pripadao globalnom krugu inteligencije prije globalizacije, koja se oblikovala poslije Drugog svjetskog rata. Taj krug dao je mudrost i živo suosjećanje poslijeratnoj mladosti u svijetu, tražeći moralne razloge za one koji su preživjeli strahote Holokausta. Nakon nedavne smrti Györgya Konráda (13. rujna 2019.) ovaj krug pisaca, esejista i mislilaca, “zagovornika individualne slo-

bode” odlazi, čini se, u povijest.

Bio je Steiner nadasve čovjek od pera, pisao je poglavito eseje i studije, no isto tako pripovijesti; bio je profesor, znanstvenik i polemičar - kao kritik nasljeđivao je Edmunda Wilsona u New Yorkeru (1966. - 1997.). Jasnio je zapisao u knjizi “Gramatike stvaralaštva”: “Još me zaprepastava, iako drugima to izgleda naivno, da se ljudski govor možete uporabiti dvojako: zato da volite, gradite ili oprostite, ali isto tako da mučite, mrzite, uništavate i poništavate”.

Babilonski toranj

On je govorio, a potom pisao, zato da bi volio svoje studente, slušatelje i čitatelje. Smatrao je kako duguje osnovne okolnosti svojeg života i rada poznavanju triju jezika - francuskog, njemačkog i engleskog. Kao da je poliglot u njemu sugerirao teme istraživanja učenjaku: tražio je izvore ljudskog sporazumijevanja, ali i šutnje, analizirao je mit o babilonskom tornju i njegov značaj. Moglo bi se reći da je sam Steiner pripadao tzv. ekstrate-

ritorijalnim piscima, kakvima je prozvao Becketta, Borgesa i Nabokova.

Napisao je George Steiner više od dvadeset knjiga, a među njima su jedna dulja novela i tri zbirke kratkih priča. U njoj je zamislio poratni život nikoga drugog do Hitlera, koji je izravno zaprijetio njegovu rodu (Prebacivanje A. H. u San Cristóbal). Jednako tako, rado je polemizirao s Haroldom Bloomom - od kojega smo se oprostili prošlog listopada - zagovarajući kanon zapadne umjetnosti (Western art), a protiveći se čitavom nizu kritičarskih modela književnosti, od famozne Nove kritike 50-ih do poststrukturalizma i dekonstrukcije 60-ih.

Nimalo slučajno, Steinerova prva knjiga ima naslov mnogih studentskih dis-

kusija, a zove se: “Tolstoj ili Dostojevski” (1959.). U njoj su kritičari zamijetili “kvazireligiozni stav prema književnosti”, koji je itekako privlačio Steinerove studente i čitatelje. U podnaslovu je objasnio: “esej na način stare kritike”. No, ovdje treba spomenuti malu biblioteku Steinerovih knjiga koju je prevela Giga Gračan; učinila ju je, zapravo, “domaćom”.

Šutnja žrtava

Njihova suradnja počela je davne 1979., i to klasikom “Smrt tragedije”, u Biblioteci Prolog. Godine 2004. prevela je “Errata: propitani život”, koji je autor nazvao svojom malom intelektualnom biografijom. Slijede važne “Knjige koje nisam napisao” (2011.): “Možda je upravo knjiga koja nije napisana mogla nešto promijeniti”. I onda “U zamku Modrobradog: bilješke za redefiniciju kulture” (2018.). Ovaj podnaslov, zapravo, opisuje ono što je George Steiner napravio: redefinirao je “Zapadni kanon”, pri čemu se rukovodio etičkim razlozima i mišlju na šutnju milijunskih žrtava dvadesetoga stoljeća. Nedužnih.

Svojedobno, bilo je čudesno poslušati Georgea Steinera u dokumentarnoj TV seriji “Uporno i očajnički” Nizozemca Wima Kayzera iz 1989. U njoj su govorila još tri umjetnika i intelektualca: spomenuti Konrad, Kolumbijac Márquez i Španjolac Semprun. Povijest 20. stoljeća u seriji se opisivala preko života četvorice velikana duha. Steineri su, podrijetlom iz Praga, stigli 1924. u Beč da bi nastavili bijeg za opstanak pred nacistima. Morali su bježati i iz Pariza, dalje preko oceana 1940. U Steinerovu govoru, engleskom, osjetio se ipak strani akcent. Dolazio je iz naše, srednjoeuropske blizine.

George Steiner preminuo je u trenu kada antisemitizam jača. Posebice u Italiji, pa u “njegovoj” Francuskoj. Duhovni kozmopolitizam cijeni se sve manje. Pa ipak, argumenti koje je ovaj autor ostavio u svojim knjigama drže se čvrsto i lako podnose udarce zato što su ispisani proživljenom vjerodostojnošću. Njihov je trag dostupan, sačuvan je tu, u našim prijevodima.

“Volio bih da me pamte kao dobrog učitelja čitanja”, izjavio je George Steiner urednicima časopisa Paris Review 1994.

“Još me zaprepastava da se ljudski govor može uporabiti dvojako: zato da volite, gradite ili oprostite, ali isto tako da mučite, mrzite i uništavate”